

פרק האשה שנפלו

משנתנו עוסקת גם בהגדרת זכויות הבעל בנכסי אשתו זמן האירוסין, האם חלו זכויות הבעל כבר בזמן האירוסין, ובוה עיקר מחלוקות התנאים במשנה זו.

מתניתין:

האשה שנפלו לה [שקיבלה] **נכסים** בירושה עמ-א או במתנה, **עד שלא תתארם**, — לפני שנתארסה — **ונתארסה**⁽¹⁾, **מודים בית שמאי ובית הלל שמוכרת ונותנת וקיים**⁽²⁾. כלומר — כל זמן שלא נישאת יכולה למכור או לתת את הנכסים הללו למי שתחפוץ, ואין לבעלה זכות להוציא את הפירות מיד הלקוחות.

אך אם **נפלו לה נכסים משנתארסה** — **בית שמאי אומרים: תמכור!** ואין לבעל זכות להוציא מיד הלקוחות, כיון שלא זכה בהם עד שעת הנישואין.

ובית הלל אומרים: לכתחילה לא תמכור.

אלו ואלו מודים, שאם מכרה או נתנה, מכרה קיים. וטעמם יבואר בגמרא⁽³⁾.

שנינו לעיל (מו ב, ומו ב), שתקנו חכמים שהבעל אוכל פירות מנכסי אשתו.

וכמו כן הוא יורש את נכסיה מן התורה, אם מתה בחייו, כמבואר במסכת בבא בתרא (קיא ב).

פרק זה עוסק בזכויות שיש לבעל בנכסי אשתו כתוצאה מדינים אלו.

מעיקר הדין, אשה שמכרה את נכסיה, אף לאחר הנישואין, מעשיה קיימים. אך תקנו חכמים שהבעל מוציא מיד הלקוחות את הפירות בחיי אשתו, כדי שלא תופקע "תקנת הפירות".

אבל לאחר מותה יזכו הלקוחות בקנינם לגמרי. כיון שאין לבעל שום זכות בקרקע.

ודין זה, הוא המבואר במשנתנו — "נפלו לה משנישאת, אלו ואלו מודים שהבעל מוציא מיד הלקוחות".

ואחר כך, תקנו חכמים באושה — שאשה אשר מכרה את נכסיה אחר הנישואין, הבעל מוציא גם את הקרקע מיד הלקוחות, כדי שלא תוכל האשה למנוע מבעלה לירש אותה אחר מותה.

שאף על פי שאחר הנישואין לא תמכור לכתחילה, מכל מקום מה שמכרה או נתנה קודם האירוסין נשאר קיים אף אחר הנישואין.

3. במחלוקת זו, בית שמאי מקילים ובית הלל מחמירים. ובכל זאת לא נשנתה מחלוקת זו במסכת פאה גבי "קולי בית שמאי וחומרי בית

1. אבל כשנישאת, לא תמכור לכתחילה. רש"י. ועיין בתוספות.

2. צריך לבאר, מה הוסיפה המשנה כשאמרה — "וקיים", הרי ודאי שאם יכולה למכור ולתת, המקח קיים?

ומבאר ההפלאה — שכונת המשנה לומר

רבן גמליאל אומר: לכתחילה לא תמכור, אך אם מכרה ונתנה — קיים. ואין הבעל מוציא מיד הלקוחות.

אמר רבי חנינא בן עקיבא: אמרו חכמים לפני רבן גמליאל, מדוע אין הבעל מוציא מיד הלקוחות, הואיל וזכה באשה משנשאה, לא יזכה בנכסים שלה?

אמר להם: על החדשים אנו בושים [כמו שנתבאר], אלא שאתם מגלגלין עלינו הישנים? שגם אם מכרה את הנכסים שנפלו לה קודם הנישואין הבעל יוציא מיד הלקוחות?!

רבי שמעון חולק [מחלק] בין נכסים לנכסים. ישנם נכסים שאם מכרה אותם אחרי הנישואין הבעל מוציא מיד הלקוחות, ויש נכסים שאינו מוציא: נכסים הידועין לבעל [שידע קודם הנישואין שיפלו לה נכסים אלו בירושה לאחר הנישואין, ועל דעת כן נשאה, שהיה מצפה שתפול לה אותה ירושה], לא תמכור, ואם מכרה ונתנה בטל.

אמר רבי יהודה: אמרו חכמים לפני רבן גמליאל, הואיל וזכה באשה בשעת האירוסין, לא יזכה בנכסים? ובגמרא יבואר שכוונתם להקשות בין לבית שמאי ובין לבית הלל, מדוע אין הבעל יכול להוציא מיד הלקוחות?

אמר להם רבן גמליאל: על החדשים, כלומר על הדין המובא בהמשך המשנה — שהבעל מוציא מיד הלקוחות את הפירות בנכסים שנפלו לאשה משנישאת, אנו בושים, מה ראו חכמים לתקן כך. אלא שאתם מגלגלין עלינו את הישנים [כלומר, שגם אם מכרה קודם הנישואין הבעל יוציא מיד הלקוחות]! (4)?

וממשיכה המשנה: אם נפלו לה נכסים משנשאת, אלו ואלו מודים — שאם מכרה ונתנה, שהבעל מוציא (5) את הפירות מיד הלקוחות. ותקנת חכמים היא, כדי שלא תוכל האשה להבריח את נכסיה מבעלה, ותמנע ממנו לאכול פירות.

אך אם נפלו לה נכסים עד שלא נשאת (6), ואחר כך נשאת, ורוצה למכור את נכסיה,

— היינו מדוע תקנו שלא תמכור לכתחילה. כיון שאם לא ביטלנו את זכיית הלקוחות במקום אין שום בוושה בכך שלא תמכור לכתחילה. שיטמ"ק.

5. לאו דוקא מוציא, שהרי הנכסים כבר נמצאים ברשות הבעל. אלא כונת המשנה לומר שמפקיע את זכותם. תלמידי הרשב"א.

6. לדעת רש"י הנזכרת לעיל בהערה 1, כונת המשנה לומר — אפילו אם נפלו לה קודם

הלל", כיון שאין זו קולא גמורה, כיון שהקולא לאשה חמורה לבעל. תוספות.

4. וביתר באור — כיון שתקנו חכמים שהבעל אוכל פירות מנכסי אשתו, היה להם לתקן שיאכל רק בזמן שהנכסים שייכם לה, אך לא לבטל את כח הלקוחות. ולכן אנו בושים מדוע בטלו את זכיית הלקוחות.

ובתקנה זו שייכת בושה — כיון שמפקיעים את הקנין שעשו הלקוחות.

אך אין לפרש — "על החדשים אנו בושים"

אך נכסים שאינן ידועין לבעל, לכתחילה — לא תמכור. ואם מכרה ונתנה קיים. ובגמרא תבואר דעת רבי שמעון ביתר באור.

גמרא:

שנינו במשנה, שאם נפלו לה נכסים קודם האירוסין, ונתארסה, לכולי עלמא יכולה למכור לכתחילה. אך אם נפלו לה אחר האירוסין — לדעת בית הלל לא תמכור לכתחילה.

והוינן בה: מאי שנא רישא, שנפלו לה קודם האירוסין ונתארסה, דלא פליגי בית הלל, ומודים שיכולה למכור לכתחילה, אפילו שכעת היא מאורסת, ומאי שנא סיפא, שנפלו לה אחר האירוסין, דפליגי? הלא כבר זכה באשתו אחר האירוסין, ומדוע יכולה למכור לכתחילה?

ומתרצת הגמרא — אמרי דבי רבי ינאי: ברישא יכולה למכור, כיון שבזכותה נפלו. כלומר — שזכתה בהם לפני שנכנסה לרשות הבעל.

אך בסיפא, שנפלו לה נכסים אחר האירוסין, לא תמכור לכתחילה, כיון שבזכותו נפלו. כלומר — שכבר נכנסה לרשותו וזכה בהם.

ומקשינן: אם בזכותו נפלו, כי מכרה ונתנה אמאי קיים? והלא תקנו חכמים שהבעל מוציא מיד הלקוחות אם מכרה את נכסיה תחתיו?

ומכח קושיה זאת מעמידה הגמרא את דברי המשנה באופן אחר:

אלא, רישא שנפלו לה קודם האירוסין, יכולה למכור לכתחילה, משום שודאי בזכותה נפלו.

אך בסיפא, שנפלו לה אחר האירוסין, שהדבר בספק — האם יבואו לידי נישואין או לא, אימר בזכותה אימר בזכותו. [ספק ברשותה נפלו ספק ברשותו]⁽⁷⁾,

ולכן — לכתחלה לא תמכור, מספק, אך אם מכרה ונתנה קיים⁽⁸⁾.

לכתחילה, הרי היא מוחזקת בנכסים, וכל מקום שיש ספק, אזלינן בתר המוחזק? ותרצו — כיון שכאן הספק אינו שקול, משום שכל המארס מסתמא דעתו לישא, לכן לכתחילה לא תמכור.

ותירוץ זה שייך רק לפי הבנת רש"י בספק הגמרא. אך לפי הבנת הראב"ד הנוכחית בהערה הקודמת, שהספק הוא ספק דיני, האם במקום שאין הבעל אוכל פירות יכול לעכב במכירתה, לכאורה לא שייך תירוץ התוספות.

ועיין באבני מילואים (סימן צ' ס"ק יט) שתרץ באופן אחר על קושיית התוספות — על

האירוסין, לא תמכור לכתחילה. כנ"ל. אך התוספות פרשו — רק בנכסים שנפלו לה סמוך לנישואין. דהיינו בזמן האירוסין.

7. רש"י. אך הראב"ד פירש — שהספק אינו ספק במציאות — אם תבא לידי נישואין או לא, אלא ספק דיני — האם כיון שעדיין אין הבעל אוכל פירות עד הנישואין, נחשב כברשותה. או שמא — כיון שנתקדשה לו, וזוקקה היא לנישואין, כבר זכה בהם הבעל.

8. הקשו התוספות — מדוע לא תמכור

גמליאל... אמר להם: על החדשים אנו בושים אלא שאתם מגלגלים עלינו את הישנים?"

ואילו בברייתא תניא: אמר רבי חנינא בן עקיבא: לא כך השיבן רבן גמליאל לחכמים. אלא כך השיבן — לא. אם אמרתם בנשואה, שכן בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה, ובהפרת נדריה, ולכן אם מכרה יוציא מיד הלקוחות.

תאמרו בארוסה — שאין בעלה זכאי לא במציאתה, ולא במעשה ידיה, ולא בהפרת נדריה באופן בלעדי, אלא רק בשיתוף האב, האם גם אז יוציא מיד הלקוחות!

אלא ודאי אין לדמות ביניהם!

אמרו לו: רבי, השבתנו במקרה שמכרה עד שלא נשאת. אך כנשאת ואחר כך מכרה — מהו? האם גם במקרה זה הבעל מוציא מיד הלקוחות?

אמר להו, אף זו מוכרת ונותנת, וקייב, (10) אפילו לכתחילה!

אמרו לו, מדוע לא נאמר במקרה זה, שכבר נישאת, ובודאי זכה בה, "הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים"?

שנינו במשנה: אמר רבי יהודה אמרו לפני רבן גמליאל הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים?!

ומסתפקת הגמרא:

איבעיא להו, רבי יהודה אלכתחלה או אדיעבד? כלומר — האם קושית "אמרו לו" היתה רק על דברי בית שמאי — מדוע מוכרת לכתחילה אחרי האירוסין, או דילמא — הקשו אף על דברי בית הלל, מדוע בדיעבד אם מכרה ונתנה — קיים (9).

ב-עמ-ב ופשטינן: תא שמע, מהא דתניא בתוספתא: אמר רבי יהודה, אמרו לפני רבן גמליאל, הואיל וזו אשתו [ארוסה], וזו אשתו [נשואה], אם כן, כמו שזו [נשואה] מכרה בטל, אף זו [ארוסה] מכרה בטל?

אמר להו, על החדשים אנו בושים, אלא שאתם מגלגלים עלינו את הישנים."

שמע מינה, דיעבד קאמרו! שהרי הקשו בפירוש שיהא מכרה בטל!

שמע מינה!

שנינו במשנתנו: "נפלו לה משנתארסה... אמר רבי יהודה, אמרו חכמים לפני רבן

הספק באופן אחר — האם קושית "אמרו לו" הייתה על הרישא — כשנפלו לה לפני האירוסין, דאמרינן במשנה שמוכרת לכתחילה. ועל זה הקשו — מדוע מוכרת לכתחילה.

או על הסיפא — כשמכרה אחר האירוסין, שלדעת בית הלל לא תמכור לכתחילה, אך בדיעבד מכרה קיים. ועל זה הקשו — מדוע מכרה קיים. ועיין בתוספות.

10. יש להקשות, מה הוסיפה הברייתא בלשון

פי דברי רש"י לקמן (עז' ע"ב ד"ה ורבי חנינא) שכתב — "ואם בא לוקח לימלך אמרינן ליה לא תיזובן", ומבאר שהאיסור למכור אינו מוטל על האשה אלא על הלוקח אסור לקנות לכתחילה.

ולפי זה מיושבת קושית התוספות — דאכן האשה יכולה למכור לכתחילה כיון שהיא מוחזקת, אך חזקתה אינה מועילה ללוקח. ועליו אסרו לקנות לכתחילה.

9. על פי רש"י. אך יש מהראשונים שבארו את